

SUCCESVOL NAAR SCHOOL EN AAN HET WERK

KOPLOPERS KOMT OP VOOR JONGEREN MET PSYCHISCHE PROBLEMEN

Interview met **Frans Spierings**, projectleider Koplopers en directeur Kenniscentrum Talentontwikkeling Hogeschool Rotterdam en leden van het Koplopersteam, door Fenny Brandsma.

Zorgen dat jongeren met psychische problemen succesvol kunnen meedoen in het onderwijs (mbo en hbo), het welzijn en op de arbeidsmarkt. Dat is het doel van Koplopers, een project van gemeente Rotterdam, Hogeschool Rotterdam en Hogeschool Inholland. Koplopers krijgt subsidie van ZonMw. Nu vallen jongeren met psychische problemen nog onnodig vaak uit.

INHOUD EN WAARDERING KENNISATELIERS

Koplopers is een bijzonder project, omdat jongeren met psychische problemen het zelf vormgeven en uitvoeren. Zij doen dit onder begeleiding van onderzoekers van Kenniscentrum Talentontwikkeling van Hogeschool Rotterdam. De jongeren zijn van het begin tot het eind betrokken bij de sturing en uitvoering. Met als uitgangspunt: psychische kwetsbaarheid bespreekbaar maken. En samen met gesprekspartners onderzoeken wat de knelpunten en succesfactoren zijn in de participatie van jongeren met psychische problemen, in het onderwijs en het werk. Alles met als doel de participatie van jongeren met psychische problemen te bevorderen.

ERVARINGSVERHALEN EN 'BEST PRACTICES'

De kern van Koplopers is dat jongeren met een psychische kwetsbaarheid in gesprek gaan met andere jongeren, maar ook met leerkrachten en bestuurders. Zij delen hun ervaringen en denken met hun gesprekspartners mee over wat er nodig is aan zorg, aandacht en maatregelen om ervoor te zorgen dat ook jongeren met een psychische kwetsbaarheid hun opleiding kunnen volgen en afmaken. De opbrengsten van het project zijn veel ervaringsverhalen en 'best practices' voor het voortgezet en hoger onderwijs.

FLEXIBILITEIT EN BEGELEIDING OP MAAT

Waarom Koplopers nodig is? Het gaat om relatief veel jongeren en studenten; 20% van de mensen in Nederland heeft een psychische kwetsbaarheid en van de jongeren tussen de 13 en 17 zelfs 22%. In het hbo geeft 16% van de studenten aan dat er 'iets' aan de hand is. Bij 40% daarvan gaat het om autisme of ADHD. Tim Knoote, een van de Koplopers: 'Ik merk nog steeds dat de docenten en degenen die verantwoordelijk zijn voor het onderwijssysteem geen idee hebben hoe ze met je moeten omgaan'. Vaak verschilt het per persoon en per situatie welke gevolgen de psychische kwetsbaarheid heeft op het studeren. 'Iedereen kan iets anders nodig hebben', aldus Marijke Winters, docentonderzoeker voor Hogeschool Rotterdam en coach van de jongeren. 'Toch stoppen we nu vaak alle studenten in dezelfde mal. Stel dat iemand vertraagt of even afhaakt, dan bestaat de kans dat iemand van school gestuurd wordt, omdat dat dan volgens de regels van de school is. Terwijl je met flexibiliteit en begeleiding op maat misschien bereikt dat iemand zijn opleiding wel afmaakt.'

MEETBAAR EN ZICHTBAAR

Koplopers loopt van begin 2017 tot eind 2019. 'Het is een voorbeeld van 'participative action research', vertelt Frans Spierings, directeur Kenniscentrum Talentontwikkeling, lector Opgroeien in de stad en eindverantwoordelijke voor Koplopers. 'Dit is een project met een flinke uitdaging, want hoe maak je de resultaten van het bespreekbaar maken meetbaar? En hoe zorg je dat het project de participatie van deze doelgroep bevordert? Mede daarom ligt onze samenwerking met Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland-Zuid voor de hand. De Werkplaats richt zich ook op welzijn en kiest vaak voor actieleren en

actieonderzoek.' Een belangrijk thema binnen Koplopers is ook diversiteit. De Koplopers hebben uiteenlopende psychische klachten en allemaal een andere maatschappelijke en culturele achtergrond.

ONDERZOEKSRESULTATEN DELEN

De kern van Koplopers zijn zes studenten in het mbo en hbo. De Koplopers nemen zelf het initiatief: zij maken de afspraken, overleggen met geïnteresseerde partijen en bepalen de inhoud van de bijeenkomsten. Tot de zomer van 2019 zijn de Koplopers bij 65 activiteiten geweest: bijeenkomsten op scholen met leerlingen, docenten en bestuurders, maar ook zorgconferenties of programma's op de landelijke radio en tv. In totaal hebben zij ruim duizend mensen bereikt. Marijke Winters: 'Omdat de jongeren op scholen met alle lagen hebben gesproken, hebben zij zicht op wat er nodig is om knelpunten op te lossen. Een van de jongeren heeft bijvoorbeeld een checklist gemaakt voor gesprekken met andere jongeren met psychische problemen. Met die checklist kun je belemmerende en bevorderende factoren rond herstel in kaart brengen.'

Op de Willem de Kooning Academie heeft Koplopers samen met studenten Social Work en de masteropleiding pedagogiek onderzoek gedaan naar de participatie, uitval en psychische weerbaarheid van studenten. Dit heeft allerlei ideeën opgeleverd voor het door-ontwikkelen van de ondersteuningsstructuur van de opleiding. Vanuit Koplopers worden de resultaten gedeeld door de onderzoeksverslagen en presentaties te publiceren. Wederkerige en gelijkwaardige samenwerking

'Het is een uniek project', vervolgt Frans Spierings. 'De jongeren zoeken steeds wederkerige en gelijkwaardige samenwerking, waarbij de mentale kwetsbaarheid geen diskwalificatie betekent. Dat je depressief, bipolair of af en toe extreem angstig bent en daarvoor behandeld wordt, betekent niet per definitie dat je minder presteert. En ook dan wil je net zo graag meedoen als elke andere student. Inmiddels zien we een duidelijke rode draad in wat daarvoor nodig is in het onderwijs: op maat begeleiden, de regie bij de student leggen, uitzonderingen maken en een houding van hoop en optimisme hebben. Daarvoor zijn meer openheid en gesprekken tussen studenten en docenten en tussen studenten

en studieloopbaancoaches nodig. We moeten nog preciezer naar elkaar luisteren.’ ‘Niet alle mensen met een depressie liggen steeds op bed’, legt Koploper Thaisja Suart uit. ‘Als je een psychische kwetsbaarheid hebt, gaat het vaak op en neer met je. Dan helpt het als docenten je soms extra ruimte geven om iets in te leveren of een keer niet mee te doen met een activiteit, zonder dat dit direct negatieve consequenties heeft. Wij merken steeds weer hoe belangrijk het is om de beelden die mensen hebben van psychische kwetsbaarheden te bespreken. Om te vertellen hoe het is om met zo’n kwetsbaarheid te leven. En wat dan helpt om wel mee te doen in het onderwijs en de samenleving. Zo normaliseren we de labels.’

KWETSBAAR DURVEN OPSTELLEN

In Koplopers gaat het om kwetsbaarheid en kracht tegelijk. Frans Spierings: ‘Dat zijn twee kanten van dezelfde medaille. Het draait steeds om openheid en zaken bespreekbaar maken, oog voor de menselijke maat hebben en ervoor zorgen dat jongeren met psychische kwetsbaarheden goed kunnen meedraaien, op school en in andere organisaties. Als dat lukt, zie je dat wat bij de kwetsbaarheid van jongeren hoort, tegelijkertijd ook hun kracht is. Want met hun openheid daarover bereiken zij meestal dat hun gesprekspartners zich ook open en kwetsbaar durven opstellen.’

‘In de meeste bijeenkomsten draait het om “raken”, vertelt Tim Knoote. ‘Als onze verhalen en vragen de deelnemers raken, gaat er als het ware iets open bij de ander en ontstaat er ruimte. Als je ziet dat dat gebeurt, heb je het als Koploper goed gedaan. Want als iemand geraakt wordt, wordt er iets in beweging gezet.’ ‘Het is zo belangrijk dat taboes en vooroordelen doorbroken worden’, voegt Marijke Winters eraan toe.

EXTASE

Tim Knoote weet zelf wat het is om terug naar de kern te gaan. ‘Na de havo volgde ik de hbo-opleiding gezondheidszorg en technologie. Ik was daar niet erg gemotiveerd voor; ik was vooral bezig met identiteitsvraagstukken, zoals zo veel jongeren. Ik deed weinig aan mijn studie en drukte veel weg. Een stage in Ghana zag ik als een nieuw begin: daar ging ik mezelf vinden. Maar dat liep anders. Ik

slikte malariapillen en was voor het eerst echt op mezelf. Daardoor stond ik erg open voor prikkels. Tel daar de stress van de reis en de cultuurshock bij op en ik werd hyper, later “psychotisch.” Ik kreeg naar mijn idee de boodschap van een hogere macht dat ik hier op aarde was om mensen te helpen en dat ik dat al goed deed. Ik belandde in een soort extase. De omgeving zag dat het niet goed met mij ging en uiteindelijk kwam ik terecht bij een kliniek waar ze me platgespoten hebben. Na drie weken ben ik overgevlogen naar Nederland en in een gesloten inrichting opgenomen. Uiteindelijk heb ik de medicijnen afgebouwd en ging het beter.’

ERVARINGEN INZETTEN

‘In 2015 kreeg ik een terugval’, vervolgt Tim. ‘Maar in 2016 heb ik toch mijn opleiding afgerond, na zes jaar. Ik wilde anderen helpen met mijn ervaringen en heb daarom in 2017 Howie the Harp gedaan, een eenjarige opleiding tot ervaringsdeskundige in de psychiatrie. Daarin leerde ik hoe ik mijn ervaringen kan inzetten om jongeren met psychische problemen te ondersteunen. Ik ben heel dankbaar voor hoe het nu met me gaat. Ik werk in de GGZ, draai mee in Koplopers en ik werk voor Psychosenet. Daar schrijf ik blogs voor en ik doe mee met het project Personen met verward gedrag in Krimpen aan de Lek. Aan Hogeschool Rotterdam heb ik meegeschreven aan de minor Connect, over omgaan met verwarde mensen. Mijn ervaring is dat docenten het vaak lastig vinden om goed met je om te gaan als je psychische problemen hebt, zeker als je als student je eigen behoeften niet goed kunt uitspreken. Het onderwijssysteem is daar ook niet op ingericht; het is geen zorgsysteem. Het kan je als student dan bijvoorbeeld helpen om in een trager tempo te studeren. Of na een tijdelijke break de draad weer te kunnen oppakken. Dat is nu vaak nog lastig te organiseren. Met Koplopers hoop ik daarin verandering te brengen.’

ANALYSE

‘In de laatste fase van Koplopers maken we een analyse van belemmerende en bevorderende factoren waar jongeren met een psychische kwetsbaarheid tegenaan lopen bij hun participatie in de samenleving’, besluit Frans Spierings. ‘Verder schrijven we een goede, overdraagbare strategie om ervaringsdeskundigheid, zoals

bij Koplopers, ook elders te kunnen inzetten. Tegelijkertijd zoeken we middelen om het Jongerenteam van Koplopers voort te zetten, bijvoorbeeld in het project 'De kracht van kwetsbaarheid', dat is gericht op peer-to-peer-hulp in het voortgezet onderwijs.

LEES VERDER

- <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/projecten-en-publicaties/talentontwikkeling/inclusie/koplopers/projectbeschrijving/>